

Sözde türban, özde ne?

Komisyonunda her şey erkek vekillerce karara bağlandıktan sonra meclis kürsülerinden savunmak vitrin olarak AKP'li ve MHP'li kadınlara düştü. Örtünme özgürlüğünü kadınlara bahşedenler kadınların ne biçimde örtüneceğini de belirleme çabası içindeydiler.

DILAY İNKAYA

• 1. sayfadan devam

Kim özgürlüçlü kim değil?

AKP özgürlüçlü olduğunu iddia ediyor. İktidarı süresince özgürlüklerden yana AB'ye uyum adına yapılan kimi reformlar hariç (ki onlarla ilgili de kasıkla verdiğini kepeçle alma yaklaşımını uygulamıştır) icraatine tanık olmadığımız AKP'nin üniversitelerde türbanı serbest bırakarak özgürlüçlü olduğunu kim inanır? Kimi sağ ve sol liberallerin desteğini alması da özgürlüçlülüğünden öte yeni liberal politikaları hayata geçirmeye kararlılığı ve başarısından kaynaklı AB'nin desteğini arkasında olmasıyla ilgili olsa gerek. AKP'nin yoksulluğu, işsizliği, sosyal güvencesizliği, emek sömürüsünü mesulastıran, Kürt sorununda imha ve inkar politikalarına destek veren tutumu özgürlüğünün önündeki en temel engellerdendir. Onun iktidarı süresinde 301. madde mevcut halini almış. Terörle Mücadele Yasası yürürlüğe konmuş. Şemdinli olayları vuku bulmuş. Hrant Dink katledilmiş. Uğur Kaymaz katledilmiş, hiçbirinde adalet yerini bulmamıştır. Sınır ötesi operasyonlarla Kürt sorununu askerî yöntemlerle "çözülmesine" onay verilmiştir. Onun iktidarında çıkarılan iş yasasıyla işçilerin hakları gasp edilmiş, emek sömürüsü, güvencesizlik artmış. SSGSS yasa tasarıyla mevcut hakları da geriletken, sağlık hizmetini hak olmaktan çıkaran uygulamalara yönelmiştir. Görüldüğü üzere AKP'nin özgürlük anlayışı ortada ve uygulamaları da saymakla bitmiyor.

MHP'nin özgürlüklerden yana olduğunu zaten kendisi de dahil kimse iddia etmiyor. Hatta MHP türbanlı eğitime verdiği desteği 301. maddede değişikliği rafa kaldırılması koşuluna bağlayan bir pazarlık sürdürdü. MHP'nin insan hak ve öz-

gürlüklerine karşı olduğunu sayısız örneği mevcuttur.

CHP ise her türlü özgürlüğü kısıtlayan 12 Eylül darbesinin 82 anayasasını savunan bir pozisyonda aynı zamanda da demokratik içerikten yoksun bir laiklik savunusundadır. CHP bu içi boş laikliği her daim, seriati bir tehdit unsuru olduğu iddiasıyla tabulastran bir yaklaşımla kitleleri galeyana getirme aracı olarak kullanıp, özgürlüğü demokratik içerikten yoksun bir laisizme hapsedme çabasına soyunmakta. Cumhurbaşkanlığı krizinde olduğu gibi bu tabu uğruna orduyu işbasına dahi çağırılmaktan geri durmayan demokrasi ve özgürlüğe asla bağdasmayan darbe çığırıklanlığına kadar varan bir tutum içine düşebilmekte. Kürt halkının demokratik taleplerine dair en ufak bir açılıma dahi tahammülü olmayan, ırkçılığa varan söylemlerde MHP'yi aratmayan CHP'nin izlediği politikalar özgürlüğün önünde ciddi bir engel teskil etmekte.

Hak ve özgürlüklerin demokratik taleplerin meclisteki en tutarlı savunucusu olan DTP grubu hak ve özgürlüklerin bütünlüklü bir yaklaşım olduğu, Türkiye özelinde Kürt sorununa yaklaşımdan kopuk bir tarzda ele alınmayacağı, türban üniversitelerde yasak olmasının eğitim hak ve özgürlüğünün önünde engel olduğu ancak anadilde eğitim hak ve özgürlüğünden kopuk olmadığı tespitini yaptığında burjuva medyasında türbanı seçkinler dalga konusu edildi. Özgürlüçlü geçinip hak ve özgürlükleri ihlal ve gasp etmede üstüne olmayanlarla dalga geçmeyen medya özgürlükten yana tutarsızlıkla değil tutarlılıkla dalga geçmeyi tercih etti.

ki, asimilasyon öngören politikalara son verilmeksizin, okullarda zorunlu din dersi kaldırılmaksızın, Kuran kurslarına devlet bütçesinden destek kaldırılmaksızın demokratik, özgürlüçlü laik bir anayasadan bahsedilemez.

Eğitim öğretim türbanla özgürleşir mi, gerçek özgürleşme nasıl olacak?
Eğitim öğretim sisteminizin yasaçığı yönetmelik ve yasalarla devletin kısıkaçına alınmış, özgür, bilimsel, demokratik yaklaşımın uzak, militarist, erkek egemen bir yapılanma içerisinde olduğu bir gerçek. Üstelik son zamanlarda yeni li-

beral politikaların gereği paralı hale çevrilmeye eğitimin bir hak olmaktan çıkarılıp yalnızca parası olanlar için bir imtiyaz olmasına öntü açılıyor. Anadilde eğitim anayasal ve yasal düzenlemelerle engelleniyor. Okullarda üniversitelerde gençler düşünce özgürlüğünden yoksun bırakılıyor ve fikirlerinden dolayı okullardan üniversitelerden uzaklaştırılıyor, atılıyor, eğitim hakları ellerinden alınıyor. Ve tabii ki tüm bunların yanı sıra türbanlı öğrenciler ayrımcılığa maruz kalarak yüksek öğrenimden yoksun bırakılıyorlar.

Elbette ki üniversitelerde türban yasa-

ğının kaldırılması doğru bir yaklaşımdır, ancak eğitim, öğrenimde özgürleşmeyi türbana indirmek son derece kısır bir yaklaşımdır. İlk, orta ve yüksek öğrenimdeki tüm yasaçığı yönetmelik ve yasalar iptal edilmeksizin, anadilde ve parasız eğitim anayasal güvence altına alınmaksızın, okullardaki cinsiyetçilik ve cinsiyet ayrımcılığının ortadan kaldırılmasına dönük düzenleme ve yaptırımlar hayata geçirilmeksizin, eğitimi kesintiye uğratan ve engelleyen ifade ve düşünce özgürlüğünün önündeki engeller kaldırılmaksızın, eğitim kurumlarında militarist yapılanmalara son verilmeksizin, devlet güvenlik güçleri üniversitelerden çıkarılmaksızın, YÖK kaldırılmaksızın, üniversiteler üzerindeki devlet denetimi kaldırılmaksızın, özleştirilmeksizin eğitimin özgürleşmesinden bahsedilemez. Türban yasağı da bu kapsamda bütünlüklü bir özgürleşme paketi içerisinde ele alınmalıdır. Demokratik, bilimsel, anadilde parasız eğitimin önündeki tüm engelleri kaldırılmadan yapılan anayasal yasal düzenlemeler tek başına yeterli olamaz. Bu düzenlemeler yapılmaksızın üniversiteli genç kadınların kayafetinin anayasa maddesi halinde getirilmesi üniversitelerde ne denli özden değil biçimden yana bir değişimle yetinileceğinin göstergesi değil mi?

Türban çerçekte neyin üstünü örtüyor?

Seçimler öncesinde ordu ile hükümet arasında bir hayli gerilen ilişkiler seçimlerden hemen sonra ABD-Ordu-AKP üçgeni arasında süren istişareler ve pazarlık sonucu uzlaşmayla sonuçlandı. ABD'nin de onayıyla, TC bölgesinde güç olma yoluyla AB'ye entegrasyon hedefine giderken orduya sınır ötesi operasyonların yolu açıldı, AKP'ye yeni liberal politikaların kararlı bir uygulayıcısı olarak sermayenin ve AB'nin desteği ve iktidarı sağlama alma olanağı doğdu. Kürt özgürlük hareketinin bastırılması ve islam kardeşliği adı altında bölgede ulusal kimlik talepleri boğularak sistemin kendi ehlileştirilmiş Kürdüni yaratması yoluyla AKP'li çözüm ön plana çıkarılıyor. Toplumda yaratılan milliyetçi şoven histeri toplumsal dayanak yapılarak resmi ideolojinin imha ve inkar politikaları sürdürülüyor. AKP AB'nin kişisel hak ve özgürlükler bağlamında Kürt sorununu çözüme yaklaşımında hem AB'nin hem de sağ ve kimi sol liberallerin desteğiyle yelkenlerini dolduruyor. Bir yandan SSGSS, özelleştirme gibi IMF'nin yeni liberal dönüşüm paketleri hızla hayata geçirilirken türban tartışmalarıyla bu paketlere yönelecek toplumsal tepki boğuntuya getiriliyor. Öte yandan yerel seçimlerde Diyarbakır ve Tunceli'yi hedefleyen AKP, tarikatların kısıkaçına alınmaya, ehlileştirilmeye çalışılan Kürtlerin oylarına dönük yatırım yapıyor. Türban tartışmaları biliniçli olarak gündemin merkezine oturtularak hararetle tartışılırken kuzey Irak'taki tampon bölgede toprak ilhaki sürüyor, bölgeye askeri sevkıyatlar yapılıyor, dil, kimlik ve örgütlenme özgürlüğünü savunan Kürt halkı imha edilmeye çalışılıyor, yeni liberal politikalar tam gaz sürerken kapı-nın eşigindeki ekonomik kriz gözlerden kaçırılıyor. Türban tartışmaları tüm bunların üstünü bir şal gibi örtüyor.

Simgeler, çeteler ve politika

NURETTİN ALDEMİR

Simgelerle iletişim kurmanın kolaylığına yenilmeyen yoktur sanırım. Simgeler her yönden üstümüze hücum ederken onların sağladığı kolay iletişimi reddetmek olmaz. Sorun nedir öyleyse? Sorun simgelere teslim olmaktır. Sorun simgelerin ortak anlamlarını aşındırmaktır. Sorun ortak simgeleri tapulayıp dışarıda kalanları ötekiler haline getirmektir.

Simgeler bu sorunları taşımaya başladığında yapılması gereken simgeleri gözden geçirmek; simgelerin zamanla birileri tarafından yüklenmiş anlamları açığa çıkarmak; belki de simgelerden kaçınmaktır.

TDK sözlüğüne göre simge (sembol) "danişıklı bir anlamı olan harf, bitki, hayvan" ve benzeri işaretlerin tümüdür. Ortak bir kabul-kendiliğinden bir iletişimi olan her şey simgedir. TC Türkiye Cumhuriyeti'nin, SDP Sosyalist Demokrasi Partisi'nin; Na sodyumun simgesidir. Cami, çarşaf, peçe, sank, türban, kilise, haç... bilinen dini simgelerdir. Bayraklar, marşlar ise ulusal simgelerdir. Bu simgeler bir kez öğrenildiğinde simge görülür görülmez başka bir söze hacet kalmadan önceden öğrenilmiş ileti alınırlar.

Simgeler zaman içinde cazibesini yitirebilir. Bazen de olağüstü cazibe kazanabilir. Yeni simgeler yaratılabilir.

Simgeler her zaman dışımızdaki bir varlık olmaz. Bazen kişinin kendisi de simge olabilir. Giyim kuşam; saç, sakal boyuk, vücut dili de simgesel anlamlar kazanabilir. Lenin, Deniz Gezmiş, Mahir Çayan; Adolf Hitler, Alpaslan Türkeş... birer simgedirler. Canlı halleriyle de fotoğrafları ile de bir iletişim vardır.

68 ve 78 kuşağının devrimcileri kot ve parka giyerlerdi. Bu giyim tarzı kısa sürede simgeleşti. Kot ve parka giyen herkesin devrimci olduğu veya devrimcilere sempati duyduğu anlamı toplumda genel kabul gördü. Aynı kuşağın devrimcileri için dudakları kapatan pos büyük, faşistleri için iki yandan bırakılmış sarkık büyük, İslamcılar için çember sakal simgeydi. Bu simgeler bugün de vardır.

İşaret ve orta parmağın birlikte açık hali bazen bir zaferi bazen barış talebini simgelerken; sağ kesimde son yılların modası olan kafa tokusturarak selamlaşma giderek simgeleşmektedir.

Simgeler benzer olanları birbirine yakınlaştırırken farklı olanların arasına sınır çizer. Bu simgelerin doğasında vardır. İste tam da bu nedenle bir toplumun tarihinin ortak simgelerini kullanmada yapılacak istismar o toplumu birbirine yakınlaştırmaz parçalar ve hatta sembollerini tekeline alanların kirli işlerini, suçlarını örtmeye yarar. Yakın tarihimizde ve özellikle de son yıllarda ülkemizde yaşanan tam da budur.

...

12 Eylül sonrası cezaevlerinde mahkumlara zorla istiklal marşı okutulduğu; iskence sırasında mehter marşı, istiklal marşı dinletildiği sır değildi. Kürt illerinde (özellikle alevi Kürtlerin yaşadığı bölgelerde) Türk-İslam sentezinin simgesi haline getirilmiş bayraklı-camili afişlerin köylere kadar dağıtıldığı da biliniyor.

Dinletilen, söylenen marşların ve afişlerin ayrıntırlığı, ötekileştiriciliği oldukça kuvvetlidir. Bir kez ötekileştirdikten sonra yapılan her eziyetin, eziyeti yapanın algısında mesruiyeti artar. Bu daha çok eziyet yaratır ve toplum giderek dokuları yırtılarak ayrışır. Öyle de olmuştur.

Futbol maçlarında (ulusal takım maçlarından bahsetmiyorum) her maç öncesi İstiklal Marşı'nın izleyiciler arasından pompalanıp okunması; bunun giderek başka türden sportif karşılaşmalara da yansıtılması masum davranışlar değildir. Dahası 1 Mayıs'da, sendikaların genel kurullarında İstiklal Marşı okunmasına yönelik içsel ve dışsal baskılar toplumu saran simge yağmacılığının işaretleridir.

Zaman içinde marş geleneğine Onuncu Yıl Marşı da eklendi. Sokaklarda, salonlarda her etkinliğin finali Onuncu Yıl Marşı ile yapılır oldu. Kurgulanmış ve Mersin'de uygulanmış meşhur bayrak krizi ve sonraki dönemde marşlarla-bayrağın kindar ittifakı günümüzün ötekileştirme potansiyeli en yüksek simgesini yarattı. Buna dilimizde deyimleşmiş olan "vatan millet Sakarya" edebiyatının en baba simgesi demek pekala mümkündür.

Açık söylemek gerekirse bu simge her türden ulusal-ırkçı-faşist güçlerin ötekileştirmeyi de aşarak saldırı-yok etme simgesi haline geldi. Ayrıca bu simgenin gölgesinde her türlü yolsuzluk, hırsızlık, çeteleşme kendisine güvenli yer buldu. Karşısına dikilmenin de doğal olarak bedeli ağırlandı. 28 Şubat, 27 Nisan süreçleri ve 301. madde türünden yasal düzenlemeler de bu simgeyi cıladı. Bu simgenin çekiciliğini ve saldırganlığını artırdı.

Son dönemde Ergenekon çetesi başta olmak üzere açığa çıkarılan çeteler kendilerini ele vermiş ve teşhir olmuşlardan ibarettir ve aynı simgenin altına sığınmaya devam eden, korunan, iyi çocuk olma yönündeki nasihatleri dinleyenleri de rahatlatıyordu. İpleri bunun için çekilmişti.

Kimse boş beklentiye kapılmasın. Çete operasyonları ve hukuki süreçler derin gerçekleri açığa çıkaramayacak. Bilinen bazı gerçekleri bir yerdan sonra örterek birilerini kısmen cezalandırırken açığa çıkmamış/çıkarılmak istenmeyen çeteleri de rahatlatacaktır. Bu da iyi çocuklara sahip çıkarları, basın-bayrak simgesiyle başka bir deyişle "vatan millet Sakarya" edebiyatıyla politika yapanları rahatlatarak ve zaman kazandıracaktır. Kazandırları her zaman Kürtler, devrimciler, sosyalistler için daha çok ölüm, gözaltı ve cezaevi olurken; işçiler-emekçiler, işsizler için daha çok yoksulluk ve sefalet olacaktır.

Kadınlar örtünmede özne mi nesne mi?

Türban tartışmalarının merkezinde kadınlar var. Ama tartışan komisyonlarda karar merciinde erkekler var. Kadın bedeni

üzerindeki erkek denetiminin uzantısı bu. Üniversitelerdeki kadınları özgürleştirmek de erkeklerle düştü. Türbanla ilgili düzenleme-

nin görüşüldüğü komisyonlarda ne MHP'den ne de AKP'den tek bir kadın milletvekili konumlanmadı. Kadınlar nesneleştirilerek tartışılan türban meselesinde, kadın milletvekillerinin de nesneleştirildiği gözlemlendi. Komisyonunda her şey erkek vekillerce karara bağlandıktan sonra meclis kürsülerinden savunmak vitrin olarak AKP'li ve MHP'li kadınlara düştü. Örtünme özgürlüğünü kadınlara bahşedenler kadınların ne bi-

çimde örtüneceğini de belirleme çabası içindeydiler. Üniversitelerde kadın öğrencilerin örtüleri değil onu nasıl bağladıkları denetim konusu haline gelecekti.

Bir kadının bedeninin denetimi ancak kendisinde olmalı ve nasıl giyineceğine özgürce kendisi karar verebilmelidir. Türban takmak kadınların eğitimden ve kamusal alandan dışlanmalarına gerekçe olmamalıdır.

Elbette ki türban ve din kadınları özgürleştiren bir çerçevede savunulamaz ancak yasaklarla kadının kamusal alanda nasıl giyineceğini belirlemekte kadının bedenine müdahale anlamına gelir ki bunu da savunamayız. Baş örtüsünü vaktiyle özgürleşme olarak savunan ideolojinin sonucu İsraili kadınların, Suudi kadınların bugün konularının nereye gerilediği ortada. Yine ailedeki erkeklerin denetiminde başörtüsü takılarak evde oturmaları baskısıyla yüz yüze olan çocuk yaşta kadınlar göz ardı edilmemeli. Öte yandan şapka takma özgürlüğünü kendine hak gören yeri geldiğinde mitinglerde şapkalarıyla gövde gösterisine çıkan Kema-

